

Received-Makale Geliş Tarihi 17.02.2024
Published-Yayınlanma Tarihi 31.05.2024
Volume-Cilt (Issue-Sayı), ss/pp 11(107), 996-1005

Review Article / Derleme Makale
10.5281/zenodo.11405828

Ahmetlatif Şahin

<https://orcid.org/0009-0002-5460-5307>
Milli Eğitim Bakanlığı, Adapazarı / TÜRKİYE

İbrahim Kün

<https://orcid.org/0009-0002-9264-3881>
Milli Eğitim Bakanlığı, Adapazarı / TÜRKİYE

Erhan Şebiri

<https://orcid.org/0009-0001-32405585>
Milli Eğitim Bakanlığı, Adapazarı / TÜRKİYE

Hüseyin Mutlu

<https://orcid.org/0009-0000-2005-6616>
Milli Eğitim Bakanlığı, Adapazarı / TÜRKİYE

Özel Eğitimde Öğretmenin Rol ve Sorumlulukları

Roles and Responsibilities of Teachers in Special Education

ÖZET

Bu çalışmanın amacı özel eğitimde öğretmenin rol ve sorumluluklarını aktarmak ve öğretmenlerin yaşadığı zorlukların yapılan araştırmalarla tespit edilmesini sağlayarak öneri geliştirmektir. Çalışma literatür tarama yöntemi ile yapılmış olup; konuyla ilgili alanyazı taranmıştır. Araştırma bulguları, özel eğitim öğretmenlerinin hangi alanlarda daha fazla bilgiye ve desteğe ihtiyaç duyduklarını belirlemeye yardımcı olabilir. Bu sayede, öğretmenlerin rollerine daha iyi hazırlanmaları ve daha etkili bir şekilde görevlerini yerine getirmeleri için gerekli adımlar atılabilir. Zira özel eğitim alanında çalışmak, bir dizi zorlukla başa çıkmayı gerektirmektedir. Öğretmenler, öğrencilerin özel ihtiyaçlarına ve ailelerin bu süreçle başa çıkma zorluklarına odaklanmak zorundadır. Bu zorluklar, sadece mesleki sorumluluklarla sınırlı kalmaz; aynı zamanda zihinsel engelli öğrencilerin ve ailelerinin özel gereksinimlerinden kaynaklanan sorunları da içerir. Öğretmenlerin, öğrencilerin yaşamlarına olumlu etki etmeleri, ailelerle pozitif ilişkiler kurmaları ve mesleki gelişim fırsatları sağlamaları beklenir. Nitelikli bir özel eğitim öğretmenin, öğrencilere öğretecekleri konusunda bilgi sahibi olması, öğretim yöntemlerini ve bireyselleştirme stratejilerini bilmeleri gerekmektedir. Mesleki standartlar açısından, öğretmenin etkin bir rol üstlenmesi ve çeşitli sorumlulukları etkili bir şekilde yerine getirmesi önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Özel eğitim, öğretmen, özel gereksinimli öğrenci

ABSTRACT

The aim of this study is to convey the roles and responsibilities of teachers in special education and to develop suggestions by identifying the difficulties experienced by teachers through research. The study was conducted with the literature review method and the related literature was reviewed. The findings of the study can help to determine in which areas special education teachers need more information and support. In this way, necessary steps can be taken for teachers to be better prepared for their roles and to fulfill their duties more effectively. Working in the field of special education requires dealing with a range of challenges. Teachers have to focus on the special needs of students and the difficulties of families in coping with this process. These challenges are not only limited to professional responsibilities but also include issues arising from the special needs of students with intellectual disabilities and their families. Teachers are expected to have a positive impact on students' lives, build positive relationships with families and provide professional development opportunities. A qualified special education teacher needs to be knowledgeable about what to teach students and should know teaching methods and individualization strategies. In terms of professional standards, it is important for the teacher to take an active role and fulfill various responsibilities effectively.

Keywords: Special education, teacher, student with special needs.

1. GİRİŞ

Özel eğitim ihtiyacı olan bireyler, bireysel özellikleri ve eğitim yeterlilikleri bakımından akranlarından anlamlı bir şekilde farklılık gösteren bireylerdir. Özel eğitim, kişisel ve gelişim özellikleriyle eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından farklılıklar gösteren kişilerin sosyal ve eğitim ihtiyaçlarının karşılanması için sunulan özel hizmet ve programları kapsamaktadır (MEB, 2018). Söz konusu programlar, öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarına ve özelliklerine göre düzenlenmekte ve onların potansiyellerini en üst düzeye çıkarmayı amaçlamaktadır.

Özel eğitimi bir takım oyunu şeklinde değerlendirildiğinde; bu süreçte okul idarecileri, özel eğitim öğretmenleri ve veliler arasındaki işbirliğinin önemli olduğu görülmektedir. Özellikle velilerin rolü, öğrencinin başarılı bir şekilde gelişimine katkı sağlayan en önemli unsurlardan biridir. Veliler, çocuklarının eğitimine yönlendirici bir rol oynamakla kalmaz, aynı zamanda okulda uygulanan programların evde de desteklenmesini sağlamaktadırlar. Bu, evde ve okulda tutarlı bir öğrenme ortamı sağlamak için önemlidir.

ve öğrencinin başarılı olma şansını artırmaktadır. Bununla birlikte, veliler okuldaki ilerlemeyi takip ederek, gerektiğinde öğrencinin ihtiyaçlarını belirlemek ve öğretmenlerle işbirliği yapmak için önemli bir kaynaktır. Bu şekilde, özel eğitim süreci daha etkili ve verimli hale gelmektedir. Bunun yanında okul ortamında öğretmenlerin üstlendiği görevlerde özel gereksinimli öğrenciler için önem taşımaktadır (Aydoğdu ve Kılıç, 2016).

Öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilere uygun eğitim programlarını uygulama ve karşılaştıkları sorunları giderme yükümlülüğü vardır. Öğretmenler, öğrencilerin bireysel özelliklerini anlamalı ve özel eğitim konusunda yeterli bilgiye sahip olmalıdır. Bu, öğrencilerin özel ihtiyaçlarını karşılamak, onların öğrenme süreçlerini desteklemek ve potansiyellerini en üst düzeye çıkarmak için gereklidir (Tabak, 2021). Öğretmenlerin bu görevi yerine getirebilmesi için sürekli olarak eğitim almaları ve özel eğitim alanındaki gelişmeleri takip etmeleridirler. Nitekim diğer branştaki öğretmenlerin bu alanda hizmet vermeleri durumunda, etkili sınıf yönetimi ve öğretim becerileri sergileyebilmeleri için özel eğitim bilgisine sahip olmaları büyük önem taşımaktadır, çünkü bu bilgi, özel gereksinimli öğrencilerin eğitimine daha iyi katkı sağlamaktadır. Özellikle 2006'da yürürlüğe giren Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği ile birlikte, özel gereksinimli bireylerin sınıflarında diğer öğrencilerle birlikte eğitim almalarını sağlayan kaynaştırma uygulamaları daha yaygın hale geldi. Bu değişim, sınıf ve alan öğretmenlerinin rolünün daha belirgin hale gelmesine neden oldu. 2023 Eğitim Vizyonu'nda da kaynaştırma uygulamalarındaki sınıf ve alan öğretmenlerinin önemi vurgulanmış olup, bu öğretmenlere özel eğitim hizmetleri konusunda hizmet içi eğitimlerin sağlanacağı belirtilmiştir (MEB, 2018).

Araştırmanın amacı, özel eğitimde öğretmenin rol ve sorumluluklarını daha iyi anlamaktır. Bu rol ve sorumlulukların derinlemesine incelenmesi, özel eğitim alanında çalışanların etkili bir şekilde öğrencilere hizmet vermesini sağlayacaktır. Bu çalışmanın literatür taraması tekniğiyle yazılmış olması, özel eğitimde öğretmenin rol ve sorumlulukları konusunda mevcut bilginin derlenmesine, eksikliklerin ve boşlukların belirlenmesine, teorik temellerin güçlendirilmesine, uygulamalı ipuçları ve stratejilerin bulunmasına ve genel anlayışın artırılmasına katkıda bulunacaktır.

2. ÖZEL EĞİTİM

Özel eğitim, bireysel ihtiyaçları olan öğrencilere özel olarak tasarlanmış eğitim programlarını ve hizmetleri içeren bir eğitim türüdür. Bu bireyler genellikle öğrenme güçlükleri, fiziksel engeller, duyuşsal bozukluklar, zihinsel engeller veya duygusal davranış bozuklukları gibi özel gereksinimlere sahiptir. Özel eğitim, bu öğrencilere ihtiyaçlarına uygun bir şekilde eğitim sağlamak için özel olarak eğitilmiş öğretmenler, terapistler ve destek personeli tarafından yürütülmektedir. Bu şekilde, her bireyin potansiyelini en üst düzeye çıkaracak bir öğrenme ortamı sağlanmaya çalışılmaktadır (Gül ve Sönmez, 2023).

Özel gereksinimli bireylerin yaşadığı gelişimsel zorlukların üstesinden gelmelerine ve sosyal çevreleriyle uyum sağlamalarına yardımcı olmak için özel eğitim ve öğretim faaliyetlerine ihtiyaç vardır. Bu bireylerin eğitimleri, farklı yöntemlerle ve ortamlarda sağlanabilir. Bazı öğrenciler, normal sınıflarda kaynaştırma eğitimi alarak, diğer öğrencilerle birlikte eğitim görürken, bazıları için normal okulların içinde özel eğitim sınıfları oluşturulabilir. Ayrıca, aynı türdeki özel gereksinimlere sahip öğrencilerin bir araya geldiği özel eğitim okulları da bir seçenek olabilir. Bu farklı eğitim yaklaşımları, özel gereksinimli bireylerin ihtiyaçlarına ve gelişim düzeylerine göre çeşitlilik gösterebilir (Barut ve Vural, 2012).

Özel eğitim gerektiren öğrencilerin eğitim ve öğretim faaliyetlerinden en iyi şekilde faydalanabilmeleri için çeşitli koşulların sağlanması önemlidir. Bunların başında, öğrencilerin eğitim aldıkları kurumların, onların özel gereksinimlerine uygun olarak planlanması gelmektedir. Bu, bireyin ihtiyaçlarına göre uyarlanmış özel programlar, materyaller ve destek hizmetlerini içerebilir. Ayrıca, okul içinde görev alan tüm personelin, öğrencinin eğitim sürecine aktif olarak katılması ve belirlenen hedeflere ulaşması için işbirliği içinde çalışması önemlidir. Öğretmenlerin, sınıf yönetimi tekniklerini etkili bir şekilde kullanarak öğrencilerin dikkatini ve katılımını sağlaması da başarılı bir eğitim ortamının oluşturulmasında kritik bir rol oynar. Bu şekilde, özel eğitim gerektiren bireylerin eğitim süreci, onların potansiyellerini en üst düzeyde geliştirmeye yönelik olarak desteklenmiş olmaktadır (Kırcaali ve Tekin, 2012).

Bireyin yetersizlik düzeyine bağlı olarak çeşitli eğitim yöntemleri ve hizmet modelleri mevcuttur. Bunlar arasında, yetersizliği olmayan akranlarıyla birlikte eğitim almayı öngören "kaynaştırma eğitimi" uygulamaları ve özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin ayrı sınıflarda eğitim almasını sağlayan "özel eğitim sınıfı" uygulamaları bulunmaktadır. Ayrıca, her tür ve kademede özel eğitim hizmeti sunan "özel eğitim uygulama merkezleri" ve "özel eğitim mesleki eğitim merkezleri" de öğrencilere hizmet vermektedir. Zorunlu eğitim çağındaki özel eğitim gereksinimi olan bireyler için evde veya hastanede eğitim hizmeti de

sağlanmaktadır, böylece her bireyin özel ihtiyaçlarına uygun bir eğitim ortamı sağlanmaktadır (Acar, 2021). Özel eğitim ihtiyacı olan bireylere yönelik hizmetler, kamu kurumlarının yanı sıra Rehberlik ve Araştırma Merkezleri bünyesinde yer alan özel eğitim değerlendirme kurulu kararıyla faaliyet gösteren “özel özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri” aracılığıyla da sağlanmaktadır. Bu merkezler, bakanlıkça belirlenen usul ve esaslara uygun olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Hangi koşullarda, kimler tarafından ve ne kadar süreyle ücretsiz hizmet alınabileceği gibi konular yönetmelikle belirlenmiştir ve bu çerçevede hizmet sunmaları öngörülmüştür (Soysal, 2023).

2.1. Özel Eğitimin İlke ve Amaçları

Özel eğitimin temel amacı, bireyin özel gereksinimlerine uygun bir şekilde eğitim almasını sağlamaktır. Bu eğitim, bireyin bilişsel, duygusal, sosyal ve fiziksel gelişimini destekleyerek potansiyelini en üst düzeye çıkarmayı hedeflemektedir. Özel eğitim, özel ihtiyaçları olan bireylerin eğitim süreçlerindeki engelleri ortadan kaldırmayı ve onların yaşam kalitesini artırmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, özel eğitim bireylere özgüven kazandırmayı, bağımsızlık ve sosyal becerilerini geliştirmeyi, yaşamları boyunca başarılı olabilmeleri için gereken destek ve becerileri sağlamayı da içermektedir. Bu şekilde, özel eğitim bireylerin topluma entegrasyonunu ve katılımını destekleyerek onların yaşamlarında başarılı olmalarını sağlamayı amaçlamaktadır (Şahin ve Akdağ, 2023).

Türk Milli Eğitim sisteminde, özel eğitimle ilgili temel yaklaşım ve hedefleri belirlenmiştir. Bu ilkeler aşağıda verilmiştir (Orhan ve Genç, 2015; Demirtaş vd., 2016):

- **Bireye Özgü Hizmet:** Bireye özgü hizmetler, bireyin güçlü yönlerini ve zayıf yönlerini anlamak için bireysel olarak belirlenen değerlendirme süreçleriyle başlar. Bu değerlendirme sonuçlarına dayanarak, bireyin özel eğitim ihtiyaçları ve öğrenme hedefleri belirlenir. Ardından, eğitim programları ve öğretim stratejileri, bireyin bu özel ihtiyaçlarına ve hedeflerine uygun olarak tasarlanmaktadır. Aynı zamanda, bireyin sosyal, duygusal ve akademik gereksinimlerini karşılamak için çeşitli destek hizmetlerini içerebilir. Bu destek hizmetleri, özel eğitim öğretmenleri, rehberlik ve psikolojik danışmanlık uzmanları, terapistler ve diğer uzmanlar tarafından sağlanabilir. Öğrencilerin özel gereksinimlerini karşılamak için teknoloji ve materyal kaynaklarının da kullanılması bu yaklaşımın bir parçasıdır (Pakalın vd., 2023).
- **Erken Müdahale:** Erken yaşlarda başlayan özel eğitim hizmetleri, bireylerin gelişimine olumlu etkiler sağlar ve potansiyellerini maksimize etmeye yardımcı olur. Bu nedenle, özel eğitim hizmetlerinin mümkün olan en erken yaşta başlaması son derece kritiktir. Erken müdahale, genellikle çocukların doğumundan itibaren başlar ve gelişimsel yetersizlikleri veya özel ihtiyaçları olan bireylerin tanınması ve desteklenmesini içermektedir. Erken dönemde yapılan müdahaleler, bireylerin zihinsel, duygusal, sosyal ve fiziksel gelişimlerini desteklemektedir. Bu müdahaleler, bireylerin yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde daha bağımsız ve üretken olmalarına yardımcı olur. Erken müdahale programları, bireylerin ihtiyaçlarına uygun olarak çeşitli uzmanlar ve profesyoneller tarafından yürütülmektedir (Akbay, 2023). Bu profesyoneller arasında özel eğitim öğretmenleri, konuşma terapistleri, işitme uzmanları, fizyoterapistler ve diğer sağlık uzmanları yer alabilir. Bu ekip, bireyin ihtiyaçlarına uygun özelleştirilmiş bir müdahale planı oluşturur ve uygular. Erken müdahalenin temel amacı, bireylerin potansiyelini maksimize etmek ve olası zorlukları en aza indirmektir. Erken dönemde sağlanan bu destek, bireylerin daha sonra yaşamlarında daha bağımsız olmalarını sağlar ve topluma daha fazla katkıda bulunmalarını kolaylaştırır. Bu nedenle, erken müdahale özel eğitim alanında önemli bir strateji ve hizmet olarak kabul edilmektedir (Akın ve Düzel, 2023).
- **Entegrasyon ve Dahil Etme:** entegrasyon ve dahil etme özel eğitimde önemli bir prensiptir. Bu prensip, özel eğitim gerektiren bireylerin sosyal ve fiziksel çevrelerinden mümkün olduğunca ayırmadan planlanması ve uygulanmasını ifade etmektedir. Entegrasyon ve dahil etme, bireylerin toplumun bir parçası olarak kabul edilmesini ve katılımcı bir yaşam sürmelerini teşvik etmektedir. Bu prensibin temelinde, her bireyin sosyal çevresine katılma ve etkileşimde bulunma hakkı vardır. Özel eğitim gerektiren bireyler için de bu hak geçerlidir ve onların topluma tam olarak entegre olmaları desteklenmelidir. Bu, bireylerin sadece akademik başarılarına odaklanmayı değil, aynı zamanda sosyal ve duygusal gelişimlerini de desteklemeyi amaçlamaktadır. Entegrasyon ve dahil etme, sadece okul ortamlarında değil, aynı zamanda toplumun diğer alanlarında da geçerlidir. Bu, özel eğitim gerektiren bireylerin spor etkinliklerine, sanatsal faaliyetlere, toplumsal etkinliklere ve diğer sosyal etkinliklere katılmasını içerir. Böylece, bireylerin kendilerini ifade etmeleri, becerilerini geliştirmeleri ve toplumsal ilişkilerini güçlendirmeleri sağlanmaktadır (Karal vd., 2023).

- **Bireyselleştirilmiş Eğitim:** bireyselleştirilmiş eğitim özel eğitimde kritik bir ilkedir. Bu ilke, her bireyin öğrenme sürecinin benzersiz olduğunu kabul eder ve eğitim programlarının bireyin ihtiyaçlarına, yeteneklerine ve öğrenme tarzına göre özel olarak düzenlenmesini gerektirmektedir. Bireyselleştirilmiş eğitim, öğrencinin güçlü yönlerini ve zayıf yönlerini tanıma, öğrenme stillerini ve tercihlerini anlama ve kişisel hedeflerini belirleme sürecini içerir. Bireyin öğrenme sürecine özgü olan bu bilgiler, eğitim programının tasarımında temel alınır ve öğrencinin en iyi şekilde desteklenmesini sağlamaktadır (Şahin ve Akdağ, 2023). Bu ilke, öğrencinin akademik, sosyal ve duygusal gereksinimlerini karşılamayı amaçlar. Bireyselleştirilmiş eğitim programları, öğrencinin güçlü yönlerini vurgulayarak özgüvenlerini artırır ve zayıf yönlerini geliştirerek başarılarını maksimize eder. Bireyselleştirilmiş eğitim aynı zamanda öğrencinin ilgi alanlarına ve özel yeteneklerine dayanır. Bu ilgi alanları ve yetenekler, öğrencinin motivasyonunu artırır ve öğrenme sürecine katılımını teşvik etmektedir. Bu ilke, öğrencinin öğrenme hızına ve seviyesine göre esneklik sağlar. Böylece, öğrenciler kendi hızlarında ilerleyebilir ve kendi öğrenme yolculuklarını yönlendirebilirler (Gündüz ve Zorluoğlu, 2023).
- **Kesintisiz Eğitim ve Rehabilitasyon:** Özel eğitim gerektiren bireylerin eğitim ve destek hizmetlerinin sürekliliğini ve devamlılığını sağlamak amaçlanmaktadır. Bu ilke, bireylerin eğitim süreçlerinin, gelişim düzeylerine uygun olarak kesintisiz bir şekilde devam etmesini hedeflemektedir. Bu ilkenin önemi, özellikle özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin eğitimlerinin düzenli bir şekilde aksatılmadan sürdürülmesini sağlamakla ilgilidir. Bu bireylerin eğitim süreçleri genellikle diğer öğrencilere kıyasla daha fazla destek ve dikkat gerektirmektedir. Bu nedenle, eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerinin aralıksız bir şekilde sağlanması, bireylerin öğrenme süreçlerini en etkili şekilde sürdürebilmeleri için temel bir gerekliliktir. Kesintisiz eğitim ve rehabilitasyon ilkesi, bireylerin gelişim düzeylerine göre sürekli olarak ihtiyaçlarının değerlendirilmesini ve eğitim programlarının bu ihtiyaçlara uygun olarak güncellenmesini içermektedir. Böylece, bireylerin eğitim süreçlerinde ortaya çıkan yeni gereksinimlere hızlı bir şekilde yanıt verilir ve eğitim programları sürekli olarak iyileştirilir. Bu ilke aynı zamanda bireylerin eğitimlerinin yanı sıra rehabilitasyon hizmetlerini de kapsamaktadır. Özel eğitim gerektiren bireylerin, fiziksel, duygusal, zihinsel ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanması için gereken rehabilitasyon hizmetlerinin kesintisiz olarak sağlanması önemlidir. Bu hizmetler, bireylerin bağımsızlık kazanmalarını, günlük yaşam becerilerini geliştirmelerini ve topluma daha iyi entegre olmalarını desteklemektedir (Güller, 2023).
- **Aile Katılımı:** Aile katılımı, özel eğitim sürecinde oldukça önemli bir unsurdur ve bireyin başarılı bir şekilde gelişimini desteklemek için gereklidir. Bu ilke, ailelerin çocuklarının eğitimine aktif bir şekilde katılması ve sürece dahil edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Aile katılımı, özel eğitim gerektiren bireylerin eğitim ve gelişim süreçlerinde ailelerin aktif bir rol oynamasını içerir. Aileler, çocuklarının özel eğitim ihtiyaçlarını anlamak, onları desteklemek ve eğitim sürecine katkıda bulunmak için sürece dahil edilmektedir. Bu süreç, ailelerin çocuklarının eğitimine ilişkin beklentilerini ve hedeflerini belirlemelerine ve bu hedeflere ulaşmaları için gerekli kaynaklara erişmelerine yardımcı olmaktadır (Türkkent ve Özer, 2023). Aileler, özel eğitim sürecinde çocuklarının eğitimine aktif olarak katılarak, öğrenme ortamlarında ve evde destekleyici bir rol oynamaktadırlar. Öğretmenlerle işbirliği yaparak, çocuklarının eğitim programlarını anlamak ve bu programları desteklemek için gerekli adımları atmaları önemlidir. Ayrıca, ailelerin çocuklarının ilerlemesini izlemek ve eğitim planlarını güncellemek için öğretmenlerle düzenli iletişim halinde olmaları gerekmektedir. Aile katılımı ayrıca, ailelere çocuklarının özel eğitim ihtiyaçlarını anlamaları ve onların eğitim sürecine daha etkin bir şekilde katılmaları için destek sunmaktadır. Ailelerin bilgilendirilmesi ve eğitilmesi, çocuklarının potansiyelini maksimize etmelerine ve onların ihtiyaçlarına uygun destek sağlamalarına yardımcı olmaktadır (Vuruşan, 2023).
- **Program Geliştirme:** Özel eğitim programları, bireylerin ihtiyaçlarına uygun olarak sürekli olarak geliştirilir ve yenilenmektedir (Armutcu vd., 2024). Bu, eğitim programlarının güncel ve etkili olmasında yardımcı olmaktadır. Program geliştirme ilkesi, özel eğitim programlarının bireylerin değişen ihtiyaçlarına uygun olarak sürekli olarak güncellenmesini ve iyileştirilmesini sağlamaktadır. Bu ilke, özel eğitim programlarının bireylerin öğrenme gereksinimlerini karşılamak için en etkili yöntemlerle donatılmasını ve programların güncel eğitim araçları ve yaklaşımlarıyla uyumlu hale getirilmesini hedeflemektedir. Program geliştirme süreci, bilimsel araştırmalara dayalı kanıtlar ve bireylerin özel gereksinimlerine yönelik en iyi uygulamaların belirlenmesiyle başlar. Programlar, öğrencilerin güncel ihtiyaçlarına ve öğrenme tarzlarına uygun olarak esnek bir şekilde tasarlanmalıdır. Bu, öğrencilerin bireysel özelliklerine ve öğrenme gereksinimlerine göre özelleştirilmiş bir öğrenme deneyimi sunmayı amaçlanmaktadır. Bu süreçte, öğretmenler, uzmanlar ve aileler genellikle işbirliği yapmaktadırlar. Bu, programların bireylerin ihtiyaçlarına en iyi şekilde cevap vermesini sağlar ve öğrencilerin eğitimdeki başarılarını maksimize

etmektedir. Ayrıca, programların etkinliğini değerlendirmek ve iyileştirmek için düzenli olarak geri bildirim toplanır ve programlar sürekli olarak revize edilmektedir (Şahin ve Akdağ, 2023).

2.2. Özel Eğitim Kurumlarında Görevli Öğretmenler

Türkiye'deki özel eğitim öğretmenliği alanının tarihi, 1950'li yıllara dayanmaktadır. Bu dönemde Türkiye'de özel eğitim alanında önemli adımlar atılmış ve özel eğitim öğretmenliği mesleği gelişmeye başlamıştır. 1950'li yıllarda Türkiye'de özel eğitim alanında farkındalık artmış ve bu alanda eğitim veren ilk okullar açılmıştır. Özel gereksinimli bireylerin eğitimine yönelik çeşitli kurumlar kurulmuş ve bu kurumlar özel eğitim öğretmenlerine ihtiyaç duymuşlardır. Bu süreç, özel eğitim öğretmenliği mesleğinin şekillenmeye başladığı ve mesleki gereksinimlerin belirlendiği bir dönem olarak görülmektedir. Ankara'da özel eğitime muhtaç çocukların eğitimine yönelik kısıtlı imkanlar ve özel eğitim öğretmeni eksikliği gibi zorluklar yaşandığı dönemde, gönüllü öğretmenlerin bu çocukların eğitimini üstlenmesi oldukça önemli bir adımdı. Ancak, gönüllü öğretmenlerin desteğiyle sağlanan eğitim, özel eğitim öğretmenlerinin profesyonel bilgi ve deneyimine dayanmadığı için sınırlı kalmıştır. Bu durum, özel eğitime muhtaç çocukların eğitim ihtiyaçlarının karşılanması için daha sistematik bir yaklaşımın gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu doğrultuda, 1955 yılında Gazi Üniversitesi bünyesinde özel eğitim bölümünün oluşturulması önemli olmuştur. Belirli bir sayıda özel eğitim öğretmenin yetiştirilmesi, özel eğitime duyulan ihtiyacın fark edilmesi ve bu alanda uzmanlaşmış profesyonellerin yetiştirilmesi açısından önemlidir (Sucuoğlu, 2009).

Anadolu Üniversitesi, Gazi Üniversitesi ve Abant İzzet Baysal Üniversitesi gibi önemli üniversitelerin eğitim programlarında özel eğitim öğretmenliği programları açılmıştır. Bu üniversitelerin özel eğitim öğretmenliği programlarını açarak özel eğitim öğretmeni yetiştirme sürecine katkı sağlaması, özel gereksinimli bireylerin eğitimine daha iyi bir şekilde destek olmayı amaçlamıştır. Bu programların açılmasıyla birlikte, özel eğitim öğretmenlerinin nitelikli bir şekilde yetiştirilmesi ve bu alanda uzmanlaşmış profesyonellerin sayısının artması hedeflenmiştir. Öğretmenlerin özel gereksinimli bireylerin eğitimine yönelik ihtiyaçlarını karşılayacak bilgi, beceri ve deneyime sahip olmaları, özel eğitim alanında verimli bir çalışma ortamının oluşturulması için büyük önem taşımaktadır. Bu üniversitelerin özel eğitim öğretmenliği programları, öğrencilere özel gereksinimli bireylerin eğitimine yönelik teorik ve pratik bilgi sağlamak amacıyla çeşitli dersler ve uygulamalı eğitimler sunmaktadır. Böylelikle, öğretmen adayları, mezun olduklarında özel gereksinimli bireylerle çalışmaya hazır hale gelmektedirler (Akçamete, 2009).

Özel eğitim öğretmenlerinin nitelikleri ve yetkinlikleri, genel eğitim öğretmenlerinden farklılık göstermektedir. Özel eğitim öğretmenleri, öğrencilerin özel ihtiyaçlarını karşılamak için daha spesifik bir eğitim almaktadırlar. Bunun yanı sıra, özel eğitim öğretmenleri, öğrenme güçlükleri, fiziksel engeller, duyu bozuklukları, zihinsel engeller veya duygusal davranış bozuklukları gibi farklı özel gereksinimlere sahip öğrencilerle çalışma konusunda uzmanlaşmışlardır. Özel eğitim öğretmenlerinin eğitimi genellikle bu özel gereksinimlere yönelik teorik bilgi ve pratik becerileri kapsamaktadır. Örneğin, özel eğitim öğretmenleri, öğrencilere özel eğitim planları hazırlama, bireyselleştirilmiş öğretim stratejileri uygulama ve özel eğitim teknolojilerini kullanma konularında eğitilmektedirler. Bununla birlikte, özel eğitim öğretmenleri genellikle staj ve saha deneyimi gibi uygulamalı eğitim fırsatları da sunulmaktadır. Bu sayede, öğretmenler sahada gerçek dünya deneyimleri kazanarak özel eğitimde etkili bir şekilde çalışma becerilerini geliştirmektedirler (Cantürk, 2023).

Özel eğitimdeki eğitim programları ve yöntemler, öğretmen ile öğrenci arasındaki iletişimi güçlendirmeye, öğrencinin bireysel özelliklerini anlamasına ve tanınmasına yardımcı olmaktadır. Bu yaklaşım, öğrencinin özel ihtiyaçlarını ve güçlü yönlerini belirleyerek onlara en uygun eğitim ve destek sağlanmasını amaçlamaktadır. Özel eğitimde, öğretmenler öğrencilerin kişisel özelliklerini ve ihtiyaçlarını dikkate alarak özelleştirilmiş eğitim programları hazırlarlar. Bu programlar, öğrencinin güçlü yönlerini geliştirmeye odaklanırken aynı zamanda zayıf yönlerini desteklemeyi de hedeflemektedir. Böylece, öğrencilerin potansiyellerini maksimize etmeleri ve daha başarılı olmaları sağlanmaktadır. Öğretmenler ayrıca, öğrencilerin gelişim seviyelerine uygun olarak gerçekçi ve erişilebilir hedefler belirlemektedirler. Bu hedefler, öğrencilerin ilgi alanlarına, yeteneklerine ve özel ihtiyaçlarına uygun olarak şekillendirilir. Bu sayede, öğrencilerin motivasyonu artar ve başarıları teşvik edilmektedir (Abalı vd., 2023).

Özyürek'in (2008) belirttiği gibi, özel eğitim öğretmenlerini yetiştiren programların amaçları ve hedefleri, öğretmen adaylarının sahip olmaları gereken davranış yeterliliklerine odaklanmalıdır. Bu yeterlilikler üç ana grupta incelenebilir:

a) Engelli öğrencilerin davranışlarını doğrudan değiştirmeye yönelik yeterlilikler: Bu yeterlilikler, öğretmenlerin sorumlu oldukları öğrencilerin davranışlarını etkilemek için doğrudan müdahale etmelerini içerir. Bu başlık altında, öğretmenlerin sistemli geri çekilme teknikleri, ayırık deneme yöntemleriyle öğretim kullanımı ve olumlu davranışsal destek gibi yöntemleri kullanarak öğrencilerin davranışlarında değişiklikler yapmaları gerekmektedir.

b) Öğrencinin davranışlarını dolaylı olarak etkileyen yeterlilikler: Bu yeterlilikler, öğretmenlerin öğrencilerin davranışlarını dolaylı yollarla etkilemelerini sağlar. Örneğin, öğretmenler olası pekiştiricileri belirleyebilmeli, beceri analizlerini uygulayabilmeli ve sınıf etkinliklerini planlayabilmelidir.

c) Öğrenci davranışlarıyla ilişkisi bilinmeyen ancak önemli görülen yeterlilikler: Bu yeterlilikler, öğretmenlerin öğrencilerin özel ihtiyaçlarını anlamalarına ve bu alanda çalışırken gereken bilgi ve becerilere sahip olmalarına odaklanır. Bu başlık altında, öğretmenlerin öğrencinin yetersizliği hakkında bilgi sahibi olmaları, engellilerin yasal haklarını anlamaları ve normalleştirmenin ilkelerini uygulayabilmeleri gibi konular bulunmaktadır.

Özetle, özel eğitimde görev yapan öğretmenler, öğrencilerin geniş yelpazedeki özel gereksinimlerine uygun eğitim sağlama zorunluluğu ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu gereksinimler, öğrencilerin öğrenme düzeylerinden, dil becerilerine ve davranışsal zorluklarına kadar çeşitlilik göstermektedir (Kurtgöz ve Polat, 2023).

Öğretmenler, her öğrencinin bireysel ihtiyaçlarını karşılamak için öğrenme süreçlerini kişiselleştirmek zorundadır. Bu, öğrencilerin güçlü ve zayıf yönlerini tanıma, farklı öğretim stratejileri uygulama ve özel eğitim materyallerini kullanma becerisi gerektirmektedir. Ayrıca, özel eğitimde çalışan öğretmenler, öğrencilerin fiziksel veya zihinsel engelleriyle başa çıkma ve günlük ihtiyaçlarını karşılama konusunda ek sorumluluklar üstlenmek zorundadır. Bu, öğrencilerle iletişim kurma, özel gereksinimlerine uygun materyaller sağlama ve destekleyici çevreler oluşturma gibi pratik beceriler gerektirmektedir. Öğretmenler ayrıca, öğrencilerin aileleriyle yakın işbirliği yapmalı ve evde ve okulda tutarlı bir destek sağlamalıdır. Bu işbirliği, öğrencinin eğitim sürecinin etkin bir şekilde yönetilmesine yardımcı olmaktadır. Bununla birlikte özel eğitimde öğretmenlik, duygusal ve fiziksel açıdan zorlayıcı olabilmektedir (Özer vd., 2023).

Öğretmenler, öğrencilerin özel gereksinimlerini karşılamak için ekstra çaba sarf etmek zorunda kalabilirler. Bu nedenle, öğretmenlerin kendi bakımlarına dikkat etmeleri ve stresle başa çıkma becerilerini geliştirmeleri önemlidir. Sonuç olarak, özel eğitimde öğretmen olmak, öğrencilerin yaşamlarında olumlu değişiklikler yapma fırsatı sunarken, aynı zamanda dikkat, çaba ve esneklik gerektiren bir meslektir.

3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ ve BULGULARI

Bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden literatür tarama tekniği ile hazırlanmıştır. Literatür taraması, belirli bir konu veya sorunu incelemek için var olan yazılı materyalleri sistematik olarak araştırma ve analiz etme sürecidir. Bu yöntem, önceki araştırmaların bulgularını, teorik yaklaşımları ve diğer ilgili bilgileri inceleyerek, mevcut bilgi birikimini anlamaya ve mevcut araştırma sorularını daha iyi tanımlamayı sağlamaktadır. Literatür taraması, araştırmacının konuyla ilgili mevcut bilgiyi derinlemesine anlamasına ve araştırmanın temelini oluşturan kavramları, teorileri ve bulguları belirlemesine olanak tanımaktadır. Bu yöntem, araştırmacının literatürdeki boşlukları ve çelişkileri tanımlamasına ve gelecekteki çalışmalar için potansiyel araştırma alanlarını belirlemesine de yardımcı olmaktadır (Demirci, 2014). Özel eğitimde öğretmenin rol ve sorumluluklarına ilişkin literatür taramasıyla yapılan çalışmaların incelenmesi, bu alandaki bilgi birikimini anlamaya ve mevcut araştırma sorularını daha iyi tanımlamaya yardımcı olabilir.

Literatür taraması yapılırken, araştırmacı öncelikle belirlenen konuyu temel alarak bir arama stratejisi geliştirmiştir. Bu strateji doğrultusunda, Google Akademi ve YÖK veri tabanında arama yapılmış ve anahtar kelimeler kullanılarak ilgili makaleler ve tezler taranmıştır. Bulunan kaynaklar dikkatlice incelenmiş, önemli bulgular ve veriler not alınmıştır. Ardından, çalışmaların temel bulguları özetlenmiş ve literatür taramasının sonuçları belirlenmiştir. Son olarak, elde edilen bulgular yazılı olarak raporlanmıştır. Bu süreç, araştırmacının belirli bir konuda mevcut bilgi birikimini anlamasına ve gelecekteki çalışmalar için bir temel oluşturmasına yardımcı olmaktadır.

Özel eğitim alanı genellikle birçok farklı sorunun bir arada yaşandığı bir ortamı içerir. Özel eğitim personeli, öğrencilerin özel ihtiyaçlarına ve aynı zamanda ailelerin bu ihtiyaçlarla başa çıkma süreçlerine dair bir dizi zorlukla karşı karşıyadır. Bu zorluklar, personelin mesleki sorumluluklarının yanı sıra, zihinsel engelli çocukların ve ailelerinin özelliklerinden kaynaklanan sorunlarla da ilgilidir (Işıkhani, 2017). Erbaş ve Yücesoy'un (2002) belirttiği gibi, özel eğitim öğretmenlerinden beklenenler, özel eğitime ihtiyaç duyan

öğrencilerin yaşamları ve eğitim programları üzerinde olumlu bir etki yaratmaktadır. Bunun yanı sıra, bu öğrencilerin aileleri ve okul yöneticileri ile pozitif ilişkiler geliştirmek ve onlara mesleki gelişim fırsatları sağlamak da önemlidir. Kırcaali İftar (2019) çalışmasında nitelikli bir özel eğitim öğretmenin sahip olması gereken önemli gereklilikleri vurgulamıştır. Bu gereklilikler arasında, öğretmenin öğrencilere ne öğreteceğini, nasıl öğreteceğini ve öğretimi nasıl bireyselleştireceğini bilmesi önemlidir. Ayrıca, mesleki standartlar açısından, nitelikli bir özel eğitim öğretmenin öğretim, davranış yönetimi, tıbbi destek, ebeveynlerle ilişki ve sunulan hizmetlere ilişkin diğer sorumluluklar bakımından etkin ve çözüm odaklı bir rolde olması gerektiği vurgulanmıştır.

Sledge ve Pazey'nin (2013) çalışmasında, özel eğitime yeni başlayan öğretmenlerin performanslarının değerlendirilmesi için sınıf gözlem yöntemlerinin, öğretmen yeterlikleri, bilgi ve becerileri ile öğretmenlerin geçmiş deneyimlerine dayalı öz değerlendirmelerin kullanılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca, değerlendirme yöntemlerinin değiştirilmesi gerekliliğine ve öğrenci gelişimi ölçütlerinin nasıl uygulanacağını belirlemenin önemine vurgu yapmışlardır. Öğrenci ilerlemesinin öğretmen yeterliği ile ilişkilendirilmesinin özel eğitim öğretmenlerinin değerlendirilmesinde önemli bir faktör olduğunu da belirtmişlerdir.

Alptekin ve Vural'ın (2014) çalışması, zihin engelliler öğretmeni adaylarının uygulamada karşılaştığı problemleri belirlemeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda, zihin engelliler öğretmenliği programında okuyan 12 gönüllü öğretmen adayı ile çalışılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, öğretmen adaylarının uygulama konularıyla ilgili bilgi eksiklikleri olduğu belirlenmiştir. Özellikle özel eğitim öğretmenlerinin, özel gereksinimli bireylerin özellikleri ve eğitimleri konusunda spesifik eğitim aldığı göz önüne alındığında, bu sonuç şaşırtıcı olabilir. Ancak, çalışma, öğretmen adaylarının bile bazı konularda yetersiz kaldığına işaret etmektedir. Bu bulgu, özel gereksinimli bireylerin eğitiminde öğretmenlerin ihtiyaç duyduğu destek ve eğitimin önemini vurgular. Özellikle zihin engelli öğrencilerin eğitimi, özel bir bilgi ve beceri gerektirir ve öğretmenlerin bu alanda yeterince donanımlı olmaları önemlidir.

Johnson ve Semmelroth'un (2014) çalışmasında özel eğitim öğretmenlerinin kanıta dayalı öğretim uygulamalarını etkili bir şekilde kullanmaları için, hem bilgilendirici hem de değerlendirici bir öğretmen değerlendirme sisteminin uygulanması gerektiğini vurgulamışlardır. Bu değerlendirme sistemi, öğretmenlere çalışmalarının uygulanabilirliğini sürdürmeleri için fırsatlar sağlayabilir. Ayrıca, araştırmacılar kanıta dayalı öğretim uygulamalarının kullanımına odaklanmak için özel bir değerlendirme sistemi oluşturulmasının özel eğitim öğretmenleri için daha uygulanabilir olacağını öne sürmüşlerdir.

Uçar (2014), özel eğitim öğretmenleri yaşadıkları zorluklardan biri de özel eğitim kurumlarının sayısının ihtiyaca göre yetersiz olduğunu aktarmıştır. Özellikle artan özel eğitim ihtiyacına rağmen yeterli sayıda özel eğitim kurumu bulunmaması, öğretmenlerin iş yükünü artırabilir ve öğrencilere gereken özel dikkati ve destekleyici hizmetleri sağlama konusunda zorluklar yaşanmasına neden olduğunu belirtmiştir.

Brownell ve Jones (2015) tarafından yapılan çalışmada, eyaletler ve bölgeler arasında özel eğitim öğretmenlerinin değerlendirilmesinde hangi ölçütlerin kullanılması gerektiği konusunda çok az fikir birliği olduğu ifade edilmiştir. Çoğu eyalette, öncelikli olarak öğrenci gelişimi ve gözlem yöntemlerine odaklandığı belirtilmiştir. Ayrıca, birkaç eyalette özel eğitim öğretmenlerini değerlendirmek amacıyla FFT (Functional Behavioral Assessment - İşlevsel Davranışsal Değerlendirme) yönteminin uyarlandığına dikkat çekilmiştir.

Gaviş (2016), İsrail'de okula yeni başlayan özel eğitim öğretmenlerinin özyeterliliğini araştırmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, öğretmenlerin çoğunluğu yüksek yeterlik göstermiş ve özellikle öğrenci problem davranışlarıyla başa çıkma konusunda güçlü oldukları görülmüştür. Ayrıca, öğretmenlerin insanlara saygı gösterme ve meslek etiğini anlama konusunda da iyi oldukları belirlenmiştir. Araştırma ayrıca bazı zayıf noktaları da ortaya koymuştur. Örneğin, çok az sayıda katılımcı öğretmen, öğretim üyeleri ve ailelerle işbirliği yapma, yenilikçi öğretim süreçlerini planlama ve yürütme becerilerine ilişkin daha güçlü bir özyeterlik algısına sahip olduklarını bildirmişlerdir.

Cantimer, Şengül ve Akçin'in (2017) yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre, özel eğitim öğretmenlerinin mesleki özyeterlilik algılarının genel olarak yeterli seviyede olduğu belirlenmiştir. Cinsiyet, yaş, mesleki deneyim ve öğrencilerin özel gereksinim durumlarına göre anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır. Ancak, öğrenim durumuna göre, yüksek lisans mezunu öğretmenlerin mesleki özyeterlilik algılarının lisans mezunu öğretmenlere kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Güler'in (2021) yaptığı araştırmada, özel eğitim okullarında çalışan öğretmenlerin genel özyeterlik ve tükenmişlik düzeyleri incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, öğretmenlerin engellilere yönelik özyeterlik seviyeleri ile duyarsızlaşma ve duygusal tükenme arasında olumsuz bir ilişki bulunmuştur. Bu demektir ki, öğretmenlerin engellilere yönelik özyeterliklerinin azalması, duyarsızlaşma ve duygusal tükenme düzeylerinin artmasına neden olmuştur. Ancak, araştırma aynı zamanda özyeterliğin bireysel başarıyı olumlu bir şekilde etkilediğini de belirtmektedir. Yani, öğretmenlerin özyeterlik düzeyleri arttıkça, bireysel başarıları da artmaktadır.

4. SONUÇ ve TARTIŞMA

Özel eğitim personeli, öğrencilerin özel ihtiyaçlarıyla ve ailelerin bu ihtiyaçlarla başa çıkma süreçleriyle ilgili bir dizi zorlukla karşı karşıyadır. Bu zorluklar, sadece mesleki sorumluluklarla sınırlı kalmaz, aynı zamanda zihinsel engelli çocukların ve ailelerinin özelliklerinden kaynaklanan sorunlarla da ilgilidir. Özel eğitim öğretmenlerinden beklenenler, özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilerin yaşamları ve eğitim programları üzerinde olumlu bir etki yaratmaktır. Alanyazında yapılan çalışmalar, özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin ihtiyaçlarının, güçlü ve zayıf yönlerinin belirlenmesinin yanı sıra mesleki standartlara uyumunun da önemi ortaya koymuştur. Alptekin ve Vural'ın (2014) çalışmasında öğretmenlerin ihtiyaçları ve çalışma koşulları üzerinde durulurken, Gaviş'ın (2016) araştırmasında öğretmenlerin güçlü ve zayıf yönlerinin belirlenmesine odaklanılmıştır. Bununla birlikte, Kırcaali İftar'ın (2019) çalışması, öğretmenlerin mesleki standartlara uygunluğunu vurgulamakta ve bu standartlara uygun olarak hareket etmenin önemini vurgulamaktadır.

Johnson ve Semmelroth'un (2014) çalışmasında, özel eğitim öğretmenlerinin etkili öğretim uygulamalarını kullanmaları ve mesleki becerilerini geliştirmeleri için etkili bir değerlendirme sisteminin önemi vurgulanmaktadır. Bu çalışma öğretmenlerin kanıta dayalı öğretim uygulamalarını anlamaları ve kullanmaları için desteklenmeleri gerektiğini belirtmektedir. Ancak, Brownell ve Jones'un (2015) çalışmasında, özel eğitim öğretmenlerinin değerlendirilmesinde kullanılan ölçütlerin farklı eyaletlerde çeşitlilik gösterdiği ve öğretmenlerin performanslarının nasıl değerlendirileceği konusunda bir standart olmadığı vurgulanmıştır. Bu durum, özel eğitim öğretmenlerinin mesleki gelişimlerinin desteklenmesi ve etkili öğretim uygulamalarının benimsenmesi konusunda zorluklar yaşanabileceğini göstermektedir.

Cantimer vd.'nin (2017) çalışması, özel eğitim öğretmenlerinin mesleki özyeterlik algılarının genel olarak olumlu olduğunu ortaya koymaktadır. Öğretmenlerin eğitim düzeylerinin, bu özyeterlik algısına sahip olduğu belirtilmektedir. Bu bulgular, özel eğitim öğretmenlerinin mesleki gelişimlerine ve eğitim düzeylerinin artırılmasına yönelik politika ve uygulamaların önemini vurgulamaktadır. Güler'in (2021) çalışması ise öğretmenlerin özyeterliklerinin ve tükenmişlik düzeylerinin önemli olduğunu göstermektedir. Bulgular, öğretmenlerin kendi özyeterliklerini güçlendirmelerinin, tükenmişlik riskini azaltabileceğini ortaya koymaktadır.

Bu araştırma bulguları, özel eğitim öğretmenlerinin mesleki gelişimlerinin ve öğretim pratiklerinin iyileştirilmesi için önemli ipuçları sunmaktadır. Özellikle öğretmenlerin mesleki özyeterlik algılarının ve tükenmişlik düzeylerinin değerlendirilmesi, öğretmenlerin desteklenmesi ve ihtiyaçlarının belirlenmesi açısından kritiktir. Araştırmalar, öğretmenlerin güçlü yönlerinin ve gelişim alanlarının belirlenmesinin, mesleki gelişimlerine odaklanmalarını sağlayarak öğrencilere daha etkili bir şekilde hizmet etmelerine olanak tanıyabileceğini göstermektedir. Aynı zamanda öğretmen eğitim programlarının ve okul destek sistemlerinin, öğretmenlerin ihtiyaçlarına daha iyi yanıt verecek şekilde yeniden düzenlenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Öğretmenlerin mesleki becerilerinin artırılması ve öğretim uygulamalarının güçlendirilmesi için etkili stratejilerin belirlenmesi ve uygulanması, özel eğitim alanındaki öğrencilerin başarısını artırmak için önemlidir.

Özel eğitim öğretmenlerinin mesleki gelişimlerini desteklemek ve öğrencilere daha etkili bir şekilde hizmet etmelerini sağlamak için aşağıda bazı öneriler bulunmaktadır:

- Özel eğitim öğretmenleri için düzenli olarak mesleki gelişim programları düzenlenmeli ve çeşitli konularda eğitimler verilmelidir. Bu eğitimler, öğretmenlerin öğrencilerin özel ihtiyaçlarına uygun olarak öğrenme ve davranış problemleriyle başa çıkma, özel eğitim teknikleri ve stratejileri gibi konularda güncel bilgilere erişimlerini sağlamalıdır.
- Yeni başlayan özel eğitim öğretmenlerine mentorluk programları sunulmalıdır. Deneyimli öğretmenler, yeni öğretmenlere rehberlik ederek mesleki gelişimlerini desteklemeli ve uygulama süreçlerinde yardımcı olmalıdır.

- Özel eğitim öğretmenlerine, öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun materyalleri ve kaynakları sağlamak önemlidir. Bu materyaller, öğretmenlerin dersleri daha etkili ve ilgi çekici hale getirmelerine yardımcı olabilir.
- Okuldaki diğer öğretmenlerle ve özel eğitim personeliyle düzenli olarak işbirliği yapılmalıdır. Bu, öğretmenlerin bilgi ve deneyimlerini paylaşmalarını sağlayarak daha kapsamlı bir destek ağı oluşturabilir.
- Özel eğitim sınıfları, öğrencilerin özel ihtiyaçlarına uygun olarak düzenlenmeli ve güvenli bir çalışma ortamı sağlanmalıdır. Fiziksel şartlar, öğrencilerin öğrenme süreçlerini desteklemeli ve öğretmenlerin rahat çalışmalarını sağlamalıdır.
- Öğretmenlerin psikolojik sağlığına yönelik destek mekanizmaları oluşturulmalıdır. Mesleki stresle başa çıkma teknikleri konusunda eğitimler verilmeli ve gerekli durumlarda danışmanlık hizmetleri sunulmalıdır.
- Öğretmenlerin performanslarını değerlendirmek ve geri bildirim sağlamak önemlidir. Bu, öğretmenlerin güçlü yönlerini tanımalarına ve gelişim alanlarını belirlemelerine yardımcı olabilir.

KAYNAKÇA

- Abalı, Ö. D., Erkaraca, Y., Çelik, S., Önder, C., Gürses, Ö., & Laleci, E. (2023). Özel Eğitim Okullarında Çalışan Yönetici ve Öğretmenlerin İş Doyumu Düzeylerinin İncelenmesi. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 10(102), 3696-3719.
- Acar, Ö. (2021). *Özel Eğitim Öğretmenlerinin İki Tatmin, Mesleki Tükenmişlik Ve İki Stres Düzeylerinin İncelenmesi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], EB Enstitüsü, Marmara Üniversitesi.
- Akbay, H. (2023). Erken Çocukluk Döneminde Duygusal Davranışsal Bozukluklar: Özel Eğitim Bağlamında Tanım, Sorunlar ve Davranışsal Desteğe Yönelik Etkili Uygulamalar. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (58), 3028-3055.
- Akçamete, A. G. (2009). *Özel gereksinimli öğrenciler için kaynaştırma modeli geliştirme projesi*. Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Akın, N., & Düzel, S. A. (2023). Türkiye’de Erken Çocukluk Otizmi Konulu Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi. *Journal of Sustainable Education Studies*, 4(1), 13-26.
- Alptekin, S., & Vural, M. (2014). Zihin engelliler öğretmenliği adaylarının uygulamada karşılaştığı problemlere ilişkin görüş ve önerileri, *Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(2), 127-139.
- Armutcu, O. A., Kurt, M., & Genel, M. (2024). Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Çalışan Öğretmenlerin BEP Geliştirme Sürecine İlişkin Görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1), 433-457.
- Aydoğdu, F., & Kılıç, D. (2016). Sınıf, okul öncesi ve özel eğitim öğretmenlerinin aile katılımına ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(1), 265-274.
- Barut, Y. & Vural, M. (Ed.). (2012). *Özel Eğitim* (2. Baskı). Lisans Yayıncılık.
- Brownell, M. T. ve Jones, N. D. (2015). Teacher evaluation in special education: Approaches, supporting research, and challenges confronted. *Journal of Special Education Leadership*, 28(2), 63-73.
- Cantimer, G. G., Şengül, S. ve Akçin, N. (2017). Özel eğitim gereksinimli çocukların öğretmenlerinin mesleki özyeterlilik algılarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Journal of Human Sciences*, 14(1), 694-716.
- Cantürk, G. (2023). Özel öğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin ve devlet okullarındaki ücretli öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlarla ilgili görüşleri: twitter analizi. *Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 6(1), 128-149.
- Çelik, K. ve Tabanlı, E. (2012). Özel eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin iş/çalışma yaşam kalitesi. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 11, 31-38.
- Demirci, A. (2014). Literatür taraması. *Coğrafya araştırma yöntemleri*, 73-108.
- Demirtaş, H., Arslan, M., & Güven, D. (2016). Özel eğitim okullarının yönetsel sorunları. *E-International Journal of Educational Research*, 7(1), 21-49.
- Erbaş, D. ve Yücesoy Ş. (2002). Özel eğitim öğretmenliği programlarında yer alan uygulama derslerini yürütürken kullanılan iki farklı dönüt verme yönteminin karşılaştırılması. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 109-123.
- Garvis, S., Pendergast, D. (Eds.). (2016). *Asia-Pacific perspectives on teacher self-efficacy*. Springer.

- Gül, M. D., & Sönmez, S. (2023). Özel eğitim öğretmenlerinin teknolojik pedagojik alan bilgisi-uygulama yetkinlik düzeylerinin incelenmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 12(3), 701-714.
- Güler, B. (2021). *Özel Eğitim Okulunda Çalışan Öğretmenlerin Genel Özyeterlik Ve Tükenmişlik Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], SB Enstitüsü, Akdeniz Üniversitesi.
- Güller, E. (2023). Özel Eğitim Okul Bahçelerinin Oyun Alanları Olarak Tasarımı; Aliğa Özel Eğitim ve Uygulama Merkezi Oyun Bahçesi Düzenlemesi. *Online Journal of Art & Design*, 11(3).
- Gündüz, T., & Zorluoğlu, S. L. (2023). Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Hazırlama Yeterliliklerinin Belirlenmesi. *Educational Academic Research*, (49), 108-118.
- Işıkhan, V. (2017). Özel eğitim alanında çalışan personelin tükenmişlik düzeylerine etkide bulunan faktörlerin incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28(1), 7-26.
- Johnson, E. S. ve Semmelroth, C. L. (2012). Examining interrater agreement analyses of a pilot special education observation tool. *The Journal of Special Education Apprenticeship*, 1(2), 1-19
- Karal, Y., Taşdemir, D., & Öngöz, S. (2023). Özel gereksinimli bireylerin eğitiminde bir öğrenme materyali olarak robotlar. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 170-183.
- Kırcaali İftar, G. & Tekin İftar, E. (2012). *Yanlızsız öğretim yöntemleri*, Vize Yayıncılık.
- Kırcaali-İftar, G. (2019). Nitelikli bir özel eğitim öğretmeni olmak. *Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/336676901_Nitelikli_Bir_Ozel_Egitim_Ogretmeni_Olmak*.
- Kurtgöz, N., & Polat, S. (2023). Öğretmenlerin özel eğitime gereksinimi olan öğrencilere yönelik kapsayıcı liderlik davranışlarının incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(11), 42-64.
- MEB (2018). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*. 7 Temmuz 2018 tarih ve 30471 Sayılı Resmi Gazete.
- Orhan, S., & Genç, K. G. (2015). Engellilere Yönelik Ülkemizdeki Özel Eğitim Hizmet Uygulamaları Ve Örnek Ülke Karşılaştırması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 35(2), 115-146.
- Özer S., Nuri, C. & Bağlama, B. (2023). Özel eğitim öğretmenlerinin covid-19 pandemisinde psikolojik iyi oluş düzeylerinin incelenmesi. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 508-521.
- Özyürek, M. (2008). Nitelikli Öğretmen Yetiştirmede Sorunlar ve Çözümler: Özel Eğitim Örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 189-226.
- Pakalın, B., Erman, K., & Gül, S. (2023). Özel gereksinimli öğrencilerin bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlanmasının önemi. *UPA Strategic Affairs*, 4(1), 192-211.
- Sledge, A. ve Pazey, B. L. (2013). Measuring teacher effectiveness through meaningful evaluation: Can reform models apply to general education and special education teachers? *Teacher Education and Special Education*, 36(3), 231-246.
- Soysal, A. (2023). Yönetimin temel fonksiyonları bağlamında özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde karşılaşılan sorunlara çözüm önerileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 28(3), 387-400.
- Sucuoğlu, B. (2009). *Zihin engelinin tarihçesi*. B. Sucuoğlu (Eds.), *Zihin engellilerin eğitimi içinde* (s. 16-45). Kök Yayıncılık.
- Şahin, M. B., & Akdağ, M. (2023). Bireyselleştirilmiş eğitim planları ile ilgili yapılmış çalışmaların betimsel analizi. *Journal of International Management Educational and Economics Perspectives*, 11(2), 160-169.
- Tabak, M. (2021). *Okul İdarecileri Ve Özel Eğitim Öğretmenlerinin Özel Eğitim Programlarının Uygulanmasında İdareci-Öğretmen İş Birliğine Yönelik Görüşleri*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], SB Enstitüsü, Trakya Üniversitesi.
- Türkkent, E., & Özer, M. (2023). Özel eğitime ihtiyacı olan bireyler için (0-36 ay) erken çocukluk özel eğitim öğretim programı: ebeveynlerin program ve sürece yönelik deneyimlerin incelenmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 304-331.
- Uçar, T. (2014). *Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin Ve Mesleki Sosyal Destek Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (İstanbul ili Avrupa Yakası örneği)*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], LE Enstitüsü, İstanbul Aydın Üniversitesi.
- Vuruşan, B. K. (2023). Özel eğitime gereksinim duyan bireylerin eğitim süreçlerine ailelerin katılımı. *Turan-Sam*, 15(60), 221-229.